

ב"ה

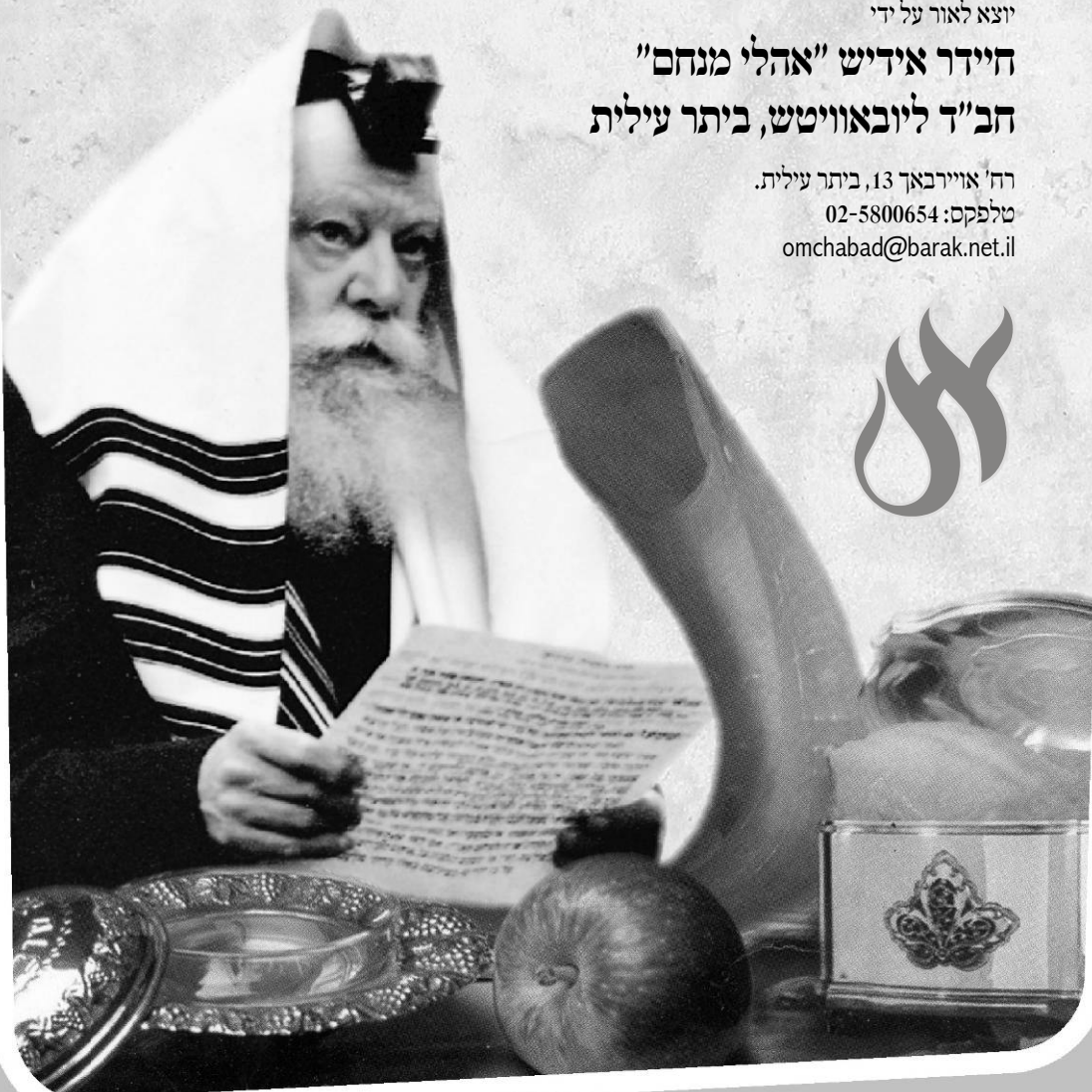
אכל וכל-תשרי

חובבת הקלות ומנהגים לחדש החגים

יוצא לאור על ידי

חידר אידיש "אהלי מנחם"
חב"ד ליובאוויטש, ביתר עילית

רח' אוירבאך 13, ביתר עילית.
טלפקס: 02-5800654
omchabad@barak.net.il

לה' הארץ ומלואה

פגה

משפחה

שם

פְּתַח דְבָר

מתכונן לכתובה וחתומה טובה

נפתח במעשה, שאינו אלא מושל:

מעשה בחצק'ל, עני הכפר, שחזה בגביר המקומי בסעודה של חג. הגביר אכל באותה עת לביבה שגרתה את כל חושיו של חצק'ל אשר מעולם לא טעם מעדן שפנה. עמל חצק'ל ונגע, עד אשר השיג את המתכונן המיוחד, ופנה אתו למטבח.

במטבח, התבונן חצק'ל במתכונן ונגלה שהוא מכיל דבש, מצרף שלא היה באמתחתו.

"לא נורא", הרהר חצק'ל, "אפשר לותר על הדבש, בנדאי לא ישנה הדבר את טעם הלביבה יותר מדי".

כך חזר על עצמו הספור עם הקנמון והסלת, החמאה והשמון. בסופו של תהליך לקח חצק'ל את המצרכים היחידים שהיו ברשותו – קמח ומים – וטגן אותם במחבת, בצפייה ל"לביבה".

משניצא המוצר מן המחבת, טעם אותו חצק'ל. "זו הלביבה המיוחדת?!", מלמל לעצמו באזנה. "אני לא מבין מפה הגביר מתלהב כל-כך..."

עד כאן המשל, והנמשל ברור הוא:

הזמים הנוראים, בפתחם אנו עומדים, הם זמים מסגלים להשפעות טובות עבור כל השנה, בגשמיות וברוחניות.

אך גְּדִי לְקַבֵּל אֶת אוֹתָן הַהִשְׁפָּעוֹת, יֵשׁ צָרָךְ בְּמִתְכוּן מְדֻקָּה.

הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵינוּ מְלֵאִים בְּעֲשָׂרוֹת וּמֵאוֹת פְּרָטִים חֲשׂוּבִים, כִּיצַד נוֹהֲגִים וּמֵהִי הַסִּבָּה לְכָךְ. אִי־אֶפְשָׁר לְוַתֵּר עַל שׁוּם פְּרָט, אִם בְּרִצּוֹנֵנוּ לְנַצֵּל אֶת הַיָּמִים הַמְּיֻחָדִים.

לְשֵׁם כֵּךְ לְקַטְנוּ עֲבוּרְכֶם בְּחוֹבֶרֶת מְיֻחָדָת זוֹ אֶת כָּל מְנַהֲגֵי הַחֲדָשׁ הַחֲשׂוּבִים, מְעַרְב רֵאשִׁי־הַשָּׁנָה וְעַד לְמוֹצָאֵי־שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית, "וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ לְדַרְכּוֹ".

הַתּוֹעֵלֶת בְּקִטְעִים אֱלוֹהִים הִיא כְּפוּלָה.

רֵאשִׁית, הֵם מְלַמְּדִים "לְדַעַת אֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" בְּכָל יוֹם מִיָּמֵי הַחֲדָשׁ וּבְכָל עֵת בַּיּוֹם. שְׁנִית, הֵם מְלַמְּדִים גַּם אֶת טַעֲמֵיהֶם שֶׁל הַדְּבָרִים, וְכֵךְ גּוֹרְמִים לָנוּ לְהַזְדַּהוּת יוֹתֵר עִם פְּעֻלוֹתֵינוּ בְּמִשְׁךְ הַחֲדָשׁ.

יְתֵן ה' וּבְכוּחַ לְמוֹדֵם וּתְפִלָּתָם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית־רַבֵּן בְּכַוְנַת הַלֵּב וּבִינַת הַמוֹחַ, נִזְכָּה לְקִיּוּם הַתְּפִלָּה וְהַבְּקָשָׁה "תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל לְחַרוֹתֵנוּ", תִּכְף וּמְיָד מִפְּנֵי.

בְּבִרְפַת כְּתִיבָה וְחַתִּימָה טוֹבָה

לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה

צְנוֹת הַחֲדָדֵר

עֶרֶב רֵאשׁ הַשָּׁנָה

אין תוקעים בשופר

בערב ראש-השנה אין תוקעים בשופר, כדי להפריד בין התקיעות של חדש אלול שאינן אלא מנהג מתקנת חכמים, ובין התקיעות של ראש-השנה שהן מצוה מן התורה.

התרת נדרים

כדי שיבטל ליום-הדין ללא עוון של "נדרים" שקבל על עצמו ושכח לקיים (פידוע, עוון נדרים – חמור הוא מאוד). "הנודר נדר ואינו מקימו – פנקסו מתפקד לפני הקדוש-ברוך הוא ואומר: היכן פלוני בן פלוני שנדר נדר ביום פלוני, והמלאכים מלמדים עליו חובה ומזכירים עוונותיו".

מצוי שאדם שבטא משהו בשפתיו – חייב לקימו מטעם נדר, וכיון שלא כל אחד בקי בהלכות נדרים, יש לחשש שמא עובר על נדרו בשוגג, לכן נוהגים להתיר נדרים בערב ראש-השנה כפי הסדר המופיע בסדורים.

בקשת מחילה

"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ומטבע הדברים כל אדם נכשל אפלו שלא במתכונן בענינים של בין אדם לחברו. ערב יום-הדין זהו זמן מתאים לבקש מחילה מידידינו וממכרינו, שמא פגענו בהם בשוגג או חס-ושלום במזיד. כאשר גוף בדרך של הקדוש-ברוך הוא, הרחמן על כל מעשיו, נעזר עלינו זכות ונצא זכאים בדינו.

השתטחות

נוהגים ללכת ל'בית-חיים' להשתטח על קברי צדיקים. נוהגים שם צדקה לעניים ומרבים בתחנונים. הנמצאים בקרבת המקום, נוהגים להשתטח על ציון כבוד-קדשת אדמו"ר. הסבות לכך הן:

א) לעורר את הצדיקים שימליצו טוב בעדנו ביום הדין. ב) מקום קבורת הצדיק הוא מקום קדוש וטהור, והתפלה מתקבלת שם ביותר – בהיותה על אדמת קדש. ג) שהקדוש-ברוך-הוא ירחם ויעשה הסד בזכות הצדיקים.

כתיבת פ"נ

מסירת "פדיון נפש" (פ"נ) על-ידי כל חסיד לרבי.

את פדיון-הנפש פותבים על דף לבן, ומבקשים מהרבי לעורר רחמים רבים על החסיד ועל בני-ביתו, ולהתברך בכל הדרוש לו. כאן מפרט החסיד את מה שהוא מתפלל שיהיה לו. בזמננו שולחים את הפ"נ בערב ראש-השנה לציון כבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו.

יום ה'קדשת כבוד קדשת אדמו"ר ה"צמח צדק"

בערב ראש-השנה של שנת תק"ן נולד כבוד-קדשת אדמו"ר ה"צמח-צדק". ביום המחרת, א' דראש-השנה, אמר זקנו – רבנו הזקן – מאמר דבור-המתחיל "מושביעין אותו", שתכנו הוא שלושת הפרקים הראשונים בספר התניא.

זה היום תחלת מעשיך

בראש-השנה השלים וגמר הקדוש-ברוך-הוא את בריאת העולם. אותו יום ששי שבו נברא האדם – א' בתשרי הנה. עמד האדם על רגליו, התבונן בכל הבריאה הנפלאה שברא הקדוש-ברוך-הוא ואמר: "ה' מלך גאות לבש".

במלים אלו המליך האדם הראשון את הקדוש-ברוך-הוא עליו ועל כל העולם. מאז הנה ראש-השנה ליום המלכת הקדוש-ברוך-הוא על כל הנבראים.

ובכל שנה, כאשר מגיע יום זה, אנו מכריזים על מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא בכל העולם ומקבלים עלינו את על מלכותו.

שלשה ספרים נפתחים

ראש-השנה הוא יום-הדין לכל הברואים. ביום זה נדון האדם על מעשיו בשנה שחלפה ונגזר דינו – מה יהיה עמו בשנה הבאה.

אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחים בראש השנה:
אחד של רשעים גמורים,
ואחד של צדיקים גמורים,
ואחד של בינונים.
צדיקים גמורים, נכתבים ונחתמים לאתר לחיים.
רשעים גמורים, נכתבים ונחתמים לאתר למיתה.
בינונים, תלויים ועומדים מראש השנה ועד יום הכפורים.
זכו ועשו תשובה – נכתבים לחיים, לא זכו – נכתבים למיתה.

(ראש השנה, ט"ז)

ראש השנה

שמות החג

לראש-השנה חמשה שמות:

א. ראש השנה

קָשָׁם שֶׁהֲרֹאֵשׁ מְנַהֵיג אֶת כָּל הָאֵיבָרִים בְּגוֹף הָאָדָם – כִּד מַצְבּוֹ הַרוֹחָנִי שֶׁל הַיְהוּדִי מְנַהֵג עַל-יְדֵי רֹאֵשׁ-הַשָּׁנָה שָׁלוֹ; הַשְּׂתַדְלּוֹתוֹ וְהַנְהַגְתּוֹ בְּרֹאֵשׁ-הַשָּׁנָה יִשְׁפִיעוּ וְיַנְהִיגוּ אוֹתוֹ בְּמוֹשָׁךְ כָּל הַשָּׁנָה בָּלָה.

ב. יום הדין

כִּי בַיּוֹם זֶה דָן וְשׁוֹפֵט הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת כָּל הַנְּבִרָאִים, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לַיּוֹם חֲנֻנּוּ, כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב". זֶהוּ יוֹם הַמִּשְׁפָּט שֶׁכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "כְּבִקְרַת רוּעָה אֶת עֲדָרוֹ" וְהוּא דָן כָּל אֶחָד עַל מַעֲשָׂיו.

ג. יום הזכרון

כִּי בַיּוֹם זֶה זוֹכֵר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל כָּל בְּנֵי-הָאָדָם, וְעוֹלָה זְכוֹרָתָם לִפְנֵי לְטוֹבָה.

ד. יום תרועה

כִּי בַיּוֹם זֶה מְרִיעִים (תּוֹקְעִים) בְּשׁוֹפָר.

ה. יום הכִּסֶּה

הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן בַּחֲדָשׁ שֶׁכּוֹסֵה הַיָּרֵחַ מְכַסֶּה וְאֵינוֹ נִרְאָה. גַּם נִרְמָז בְּמַלְאִים אֱלֹהֵי עֲגִן כֶּסֶה הַדִּין עָלָיו יוֹשֵׁב הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַיּוֹם זֶה וּמְכַסֶּה (מוֹחֵל) לַעֲוֹנוֹתֵינוּ.

אַמִּירַת תְּהִלִּים

"בְּשָׁנֵי יָמִים דְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה, מִשְׁעָה אַחַת קִדְּם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל עֶרֶב רֵאשׁ-הַשָּׁנָה עַד תְּפִלַּת עֶרְבִית בְּמוֹצָאי רֵאשׁ-הַשָּׁנָה, הִנֵּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכֶּם יִשְׁקֹד בְּאַמִּירַת תְּהִלִּים לַיְלָה וַיּוֹם, כִּי בְּשָׁנֵי יָמִים אֵלּוּ צְרִיכִים לְהִזְהָר בְּדַבּוּר חוֹל עַד קִצָּה הָאַחֲרוֹן, לְמַעַט בְּשָׁנָה וּלְהִרְבוֹת בַּתְּפִלָּה וּבַתְּחִנוּנִים מִקְרֵב לֵב עִמּוֹק, וּבְכָל רִגְעַ פְּנּוּי לֹאמֹר תְּהִלִּים".

(ממכתב כבוד קדושת אדמו"ר הרי"צ)

אַחוּלֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה

בַּלַּיְלָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה, לְאַחַר תְּפִלַּת עֶרְבִית, מְבָרֵךְ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת בְּנֵי בֵיתוֹ בְּבִרְכָת: "לְשָׁנָה טוֹבָה תִּפְתָּב וְתַחֲתָם".

סְעוּדַת יוֹם טוֹב

נוֹטְלִים יָדִים לְסְעוּדָה וּמְבָרְכִים בְּרִפְת "הַמוֹצֵיא" עַל "לֶחֶם מִשָּׁנָה", טוֹבְלִים אֶת פְּרוֹסַת "הַמוֹצֵיא" בְּמִלַּח וּבְדָבֵשׁ. לְאַחַר מִכּוֹן (בַּלַּיְלָה הָרֵאשׁוֹן) טוֹבְלִים תְּפוּחַ בְּדָבֵשׁ, מְבָרְכִים "בוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ" וְאוֹמְרִים "יְהִי-רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתַּחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה" וְאוֹכְלִים. נוֹהֲגִים גַּם לְאָכַל רֵמוֹן וְרֵאשׁ שֶׁל דָּג אוֹ אֵיל, אֲבָל אִין אוֹמְרִים יְהִי-רְצוֹן.

בַּלַּיְלָה שְׁנֵי שֶׁל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה מְעַמִּידִים עַל הַשְּׁלַחַן "פְּרֵי חֲדָשׁ" וּבְשִׁמְקֻדָּשִׁים עַל הַיַּיִן מְבָרְכִים בְּרִפְת "שֶׁהַחֲיָנוּ" וּמְכַוְּנִים עַל הַ"פְּרֵי" וְלְאַחַר הַקְּדוּשָׁה (לְפָנֵי הַסְּעוּדָה) אוֹכְלִים אֶת הַ"פְּרֵי חֲדָשׁ".

"אֲכָלוּ מִשְׂמֹנִים וּשְׁתוּ מִמֵּתֻקִּים" – יִרְבֶּה בְּבֶשֶׂר, יַיִן וּמִגְדָּנוֹת. יֵשׁ בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה עֲגֻנָּה מְיֻחָד "לְאָכַל בְּשָׂר שֶׁמֶן וְלִשְׁתוֹת דְּבֵשׁ וְכָל מִינֵי מֵתֻקָּה.

בְּרִפְת הַמִּזוֹן

יַעֲלֶה וַיְבוֹא, הַרְחֵמֶן הוּא יַחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלְבִרְכָה, "מִגְדוֹל" בְּמִקּוֹם "מִגְדִּיל".

קְרִיאַת הַתּוֹרָה

בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן קוֹרְאִים עַל הַלְדָּת יִצְחָק אַבִּינוּ וְעַל קִרְבֵּן הַיּוֹם בְּפִרְשַׁת פִּינְחָס (כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת – שִׁבְעָה קְרוּאִים).

בַּיּוֹם הַשְּׁנִי קוֹרְאִים עַל עֲקֻדַת יִצְחָק וְעַל קִרְבֵּן הַיּוֹם בְּפִרְשַׁת פִּינְחָס.

תקיעת שופר

מצות-עשה מן התורה לשמוע תקיעת שופר בראש-השנה שנאמר: "ובחדש השביעי באחד לחדש... יום תרועה יהיה לכם".

מהו שופר?

קרן של בהמה או חיה טהורה. ונוהגים לקחת דוקא קרן של איל, כדי להזכיר את עקדת יצחק.

צדו האחד של השופר צר וצדו השני רחב, לקיים מה שנאמר "מפזמקים קראתיה ה'".

מי חייב בתקיעת שופר?

אנשים מגיל 13 ומעלה. גם הנשים נהגו להחמיר ולשמוע תקיעת שופר.

מתי תוקעים?

זמן התקיעה ביום ולא בלילה – מזריחת השמש ועד שקיעתה. יום ראשון של ראש-השנה שחל בשבת – בקביעות השנה – אין תוקעים.

מהי ברפת התקיעה?

"ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמוע קול שופר".

"ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

שופר – שפרו מעשיכם!

סבות רבות יש לתקיעת השופר בראש-השנה. השופר מזכיר לנו מארעות שונים המעוררים אותנו לחשב ולבקש על דברים חשובים:

יצחק אבינו נעקד על המזבח ותמורתו נשחט איל.

במעמד הר-סיני היה קול שופר חזק מאוד.

בזמן המלכת מלכים נוהגים לתקע בשופר.

בזמן חרבן הבית נשמע קול תרועת האויבים.

בביאת המשיח – יתקע בשופר גדול.

מלכי'ות, זכרונות, שופרות

בתפלת מוסף של ראש-השנה יש שלש ברכות מיחדות הנקראות: מלכי'ות, (שסיומה באותה ברכה הנאמרת בלילה בברכה האמצעית – קדשת היום) זכרונות ושופרות. בכל אחת מברכות אלו מזכירים עשרה פסוקים.

בסדר 'מלכי'ות' מזכירים על המלכות הקדוש-ברוך-הוא בכל העולם ומקבילים עלינו את על מלכותו.

בסדר 'זכרונות' מזכירים על אמונתנו שהקדוש-ברוך-הוא זוכר את כל מעשינו ומבקשים שיזכר לנו את עקדת יצחק.

בסדר 'שופרות' מזכירים את קול השופר שנשמע במתן-תורה ומבקשים מהקדוש-ברוך-הוא שינוקה לשמע את שופרו של משיח-צדקנו.

רק תקיעה אחת...

הרב הקדוש רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב – סנגורם של ישראל, נשא דרשת התעוררות בפני קהל המתפללים לפני תקיעת שופר. בסיום דבריו שהיו חוצבים להבות אש קדש, הפך עצמו כלפי ארון-הקדש, הליט פניו בפרכת הלבנה, וקול בכי תחנונים אדיר ונורא פלח את דממת הקדש בחלל בית-התנסות, כבן המתחטא לפני אביו.

"רבנו-של-עולם" – זעק רבי לוי-יצחק וקולו רוי תחנה – "צוית אותנו בתורתך הקדושה – 'יום תרועה יהיה לכם', וכדי לקיים רצונך זה, תוקעים אנו מאה קולות. ולא רק אנחנו, קהל קדוש זה, עושים רצונך, אלא יהודים המפזרים בכל תפוצות ישראל תוקעים לפניך מאה קולות. יהודים שבכל אתר ואתר מתקבצים ועושים רצונך, ולא רק בשנה זו נשמעות התקיעות, אלא בכל שנה ושנה. מאות אלפי שנה תוקעים בך, אלפים ורבבות קולות התנסו בחלל, כדי לקיים את רצונך בורא עולמים.

"והנה אנחנו, בני רחומיך, צאן מרעתך, באים בתפלה ובתחנונים עדיך, אנו יחד עם כל רבבות אלפי ישראל שבכל אתר ואתר ושכל השנים והדורות, מתחנונים לפניך: אבינו מלכנו, אָנָּא! תקע נא רק פעם אחת... 'תקע בשופר גדול לחרותנו'..."

תשליך

ביום ראשון של ראש-השנה (כשחל היום הראשון של ראש-השנה בשבת – בקביעות השנה – ביום השני), לאחר תפלת מנחה, לפני שקיעת החמה – הולכים לים,

לְנֶהָר, אוֹ לְבוֹר-מַיִם, וְאוֹמְרִים בּוֹ סֵדֶר "תְּשַׁלֵּיךְ". "תְּשַׁלֵּיךְ" עַל-שֵׁם הַפְּסוּק וְהַתְּפִלָּה:
"יָשׁוּב וְיִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתְשַׁלֵּיךְ בְּמִצּוּלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם".

יש עדיפות ללקח למים שישי בהם דגים, פי עיניהם של הדגים פתוחות תמיד, ורומזים על עינו הפקוחה של הקדוש-ברוך-הוא עלינו.

בסיום אמירת ה"תשליך" מנערים את שולי הטלית קטן.

מוצאי ראש השנה

אחר מנחה של יום ב' דראש-השנה נוהגים לערוך התנועות שבה מנגנים את נגוני רבותינו נשיאינו ומזכירים אותם בכנוניהם; הפעל-שם-טוב, הרב המגיד, האלטרער רבי, המיטעלער רבי, הצמח-צדק, הרבי מהר"ש, הרבי הרש"ב, הרבי הרי"צ וכבוד קדשת אדמו"ר נשיא דורנו. וכן חוזרים מאמר חסידות ומאריכים בחזרתו עד מוצאי ראש-השנה, כדי לחבר את ראש-השנה עם יתר ימי השנה בענינים של תורה.

כוס של ברכה

לאחר ההתעודות של ראש-השנה, הנה פבוד-קדשת אדמו"ר מברך על הכוס, ולאחר תפילת מעריב והבדלה הנה מחלק לנוכחים מ"כוס של ברכה". אלפים רבים היו מגיעים ל-770 למעמד נשגב זה "שהנה נמושך שעות ארכות, ובמושך כל זמן החלקה הנה הקהל מנגן נגונים חסידיים פשהרבי מעודד את השירה. אשרי עין ראתה אלה.

עֲשֶׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה

עֲשֶׂרַת הַיָּמִים מֵרֵאשִׁי הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכְּפוּרִים נִקְרָאִים "עֲשֶׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה", כִּי בַיָּמִים אֵלֶּה מִצְפָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבַנְי-הָאָדָם שֶׁיִּחְזְרוּ בְּתְּשׁוּבָה. הַחֹזֵר בְּתְּשׁוּבָה בַּיָּמִים אֵלֶּה – מֵתְקַבֵּל מִיָּד וְעוֹנוֹתָיו מְחוּלִים לוֹ.

בַּיָּמִים אֵלֶּה מִרְבִּים בְּתַפְלָה, נִזְהָרִים מֵאַבְקַת-עֲבָרָה וּמִדְּקָדָקִים בְּמִצְוֹת יוֹתֵר מִבְּכָל הַשָּׁנָה.

סֵדֵר הַתַּפְּלוֹת לְעֲשֶׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה:

מֵתַפְּלִים בְּכָל הַשָּׁנָה, אֶךְ מוֹסִיפִים:

(א) בְּתַפְּלוֹת שַׁחֲרִית, לְאַחַר יִשְׁתַּבַּח – "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים".
(ב) בְּתַפְּלוֹת שְׁמוֹנַת-עֶשְׂרֵה – "זְכַרְנוּ לְחַיִּים", "מִי כְּמוֹךָ", "וַיִּתֵּן לְחַיִּים טוֹבִים" ו"בְּסֵפֶר חַיִּים".

(ג) בְּבִרְכַת "אַתָּה קְדוֹשׁ" מִסְיָמִים "הַמְּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ", בְּמָקוֹם "הָאֵל הַקְּדוֹשׁ".
(ד) בְּבִרְכַת "הַשִּׁיבָה שְׁפָטֵינוּ" מִסְיָמִים "הַמְּלֶךְ הַמְּשַׁפֵּט" בְּמָקוֹם "מְלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמְשַׁפֵּט".

(ה) בְּסִיּוֹם תַּפְּלוֹת שְׁמוֹנַת-עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים "עוֹשֶׂה הַשְּׁלוֹם" בְּמָקוֹם "עוֹשֶׂה שְׁלוֹם".
(ו) לְאַחַר תַּפְּלוֹת שְׁמוֹנַת-עֶשְׂרֵה בְּתַפְּלוֹת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה אוֹמְרִים "אַבְיֵנוּ מִלְּפָנֶיךָ" בְּכָל יוֹם, חוּץ מִשַּׁבָּת וּמִנְחָה שֶׁל עֶרֶב-שַׁבָּת.

(ז) כְּמוֹ בְּכָל הַיָּמִים מֵרֵאשִׁי-חֹדֶשׁ אֶלּוּל, אוֹמְרִים "לְדוֹד ה' אוֹרִי וַיִּשְׁעֵי..." בְּתַפְּלוֹת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה לְפָנֶי "עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח".

צוּם גְּדֻלָּה

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי נִהְרַג גְּדֻלָּה בְּ-אַחִיקָם, מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁ לְשֹׂאֲרֵי הַפְּלִטָּה שֶׁנִּשְׁאַרָה בְּאַרְץ-יִשְׂרָאֵל לְאַחַר חֲרָבֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. עִם מוֹתוֹ בְּרַחוּ הַנִּשְׁאָרִים לְמַצָּרִים

וְשֵׁם הַשִּׁיגָה אוֹתָם יָדוּ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶךְ בָּבֶל, שֶׁהֶעֱנִישׁ אוֹתָם בְּאִכְזָרוּת רַבָּה. יוֹם זֶה, שָׁבוּ נְשָׁלַם חֶרְבֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן, נִקְבַע עַל-יְדֵי חֲזו"ל לַיּוֹם צוֹם.

"מִצְוֹת עָשָׂה מַדְבְּרֵי הַנְּבִיאִים לְהַתְעַנּוֹת בְּיָמִים שְׂאֲרָעוּ צָרוֹת לְאַבּוֹתֵינוּ. וְתַכְלִית הַתְעַנּוּת הַיָּא כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת הַלְּבָבוֹת לְפָקַח עַל דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְתֵהִי זֹאת זְכוּרָן לְמַעֲשֵׂנוּ הַרְעִים וּמַעֲשֵׂי אַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ כְּמַעֲשֵׂנוּ עֲתָה עַד שֶׁנִּגְרַמוּ לָהֶם וְלָנוּ אוֹתָן הַצָּרוֹת. וּבְזָכוֹת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, נָשׁוּב לְהַטִּיב..."

"וְלָכֵן חַיֵּב כָּל אָדָם לְשִׁים אֶל לְבוֹ בְּאוֹתָן הַיָּמִים לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וּלְשׁוּב מֵהֵן, כִּי אִין הַעֲקָר בַּתְעַנּוּת (הַהִמְנָעוּת מֵאֲכִילָה וְשִׁתְיָה) וְאִין הַתְעַנּוּת אֶלָּא הַכְּנָה לְתְּשׁוּבָה. לָכֵן, אוֹתָם אֲנִישִׁים שֶׁפָּשְׁמַתְעַנּוּ הוֹלְכִים בְּטִיּוֹל וּמְבַלִּים אֶת הַיּוֹם בְּדְבָרִים בְּטָלִים, תִּפְסּוּ אֶת הַטָּפֶל וְהַנִּיחוּ אֶת הַעֲקָר."

(קַצוֹר שְׁלֵחַן עֲרוּךְ קכ"א, א)

כְּפָרוֹת

לְזַכֵּר תְּרַנְנָת לְזָכַר, וְתַרְנַנְגָּלַת לְנִקְבָּה. נוֹטְלִים אֶת הַ"כְּפָרָה" בְּיַד וְאוֹמְרִים אֶת הַנְּסַח "בְּגֵי אָדָם", מְסוֹבְבִים אֶת הָעוֹף מֵעַל הָרִאשׁ כְּשֶׁאוֹמְרִים "זֶה חֲלִיפְתִּי", "זֶה תְּמוּרְתִּי", "זֶה כְּפָרְתִּי".

אֶת סֵדֶר הַכְּפָרוֹת (מ"בְּגֵי אָדָם" עַד "אֲרָכִים וְלִשְׁלוֹם") אוֹמְרִים שְׁלֵשׁ פְּעָמִים.

שׁוֹחֲטִים אֶת הַ"כְּפָרָה", מְכַסִּים אֶת הַיָּדַם שֶׁנִּשְׁפָּךְ עַל הָאָרֶץ בְּעֶפֶר וּמְבַרְכִים "עַל כְּסוּי דָם בְּעֶפֶר". אֶת בְּגֵי הַמַּעֲסִים, הַכְּבֵד וְהַכְּלִיּוֹת זוֹרְקִים לְמִקְוֹמוֹת בָּהֶם יְכוּלִים עוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם לְקַחְתָּם (עַל גַּגּוֹת אוֹ חֲצָרוֹת) – לְפִי שְׂרָאוּי לְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת בַּיּוֹם זֶה כְּדֵי שֶׁיִּרְחַמוּ עָלֵינוּ מִן הַשָּׁמַיִם. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל: "כָּל הַמְּרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת – מְרַחֵם עָלֵינוּ".

שֶׁבֶת שׁוּבָה

הַשֶּׁבֶת שֶׁבִּין רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה לַיּוֹם-הַכְּפָרוֹת נִקְרָאת "שֶׁבֶת שׁוּבָה" מִפְּנֵי שֶׁמְפָטִירִין בָּהּ בְּפָרֶק "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֵלֹהֶיךָ". יֵשׁ הַקּוֹרְאִים לָהּ "שֶׁבֶת תְּשׁוּבָה" מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ עֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה.

א תשובה ליכט

מנהג בית הרב להדליק בשבת-שוקה "תשובה ליכט" – "גר תשובה".

התעוררות בתשובה

נהוג בכל תפוצות ישראל שהרב דורש בשבת-שוקה בבית-הפנסת בעניני תשובה, כדי לעורר את העם לתשובה.

ו' תשרי

ו' תשרי הוא יום ה'יארצייט' של אם כבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו, הרבנית הצדקנית מרת חנה שניאורסון. היא נפטרה בערב שבת-קדש בעלות המנחה, ומקום מנוחתה בניו-יורק.

כבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו נהג להתנעד ביום זה (וכשחל בימי החול נהג לסים מסכת בתחלת ההתנעדות).

כבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו יסד קרן, הנקראת בשם "קרן חנה". מטרת הקרן לעזר בהלואות בתנאים נוחים ולזמן ממשך לבנות-ישראל, שתוכלנה להמשיך את למודי הקדש שלהן.

כן נוסדו מוסדות חנוך הנקראים "בית חנה".

עֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים

תּפִּילַת שַׁחֲרִית

בְּעֶרֶב יוֹם־הַכַּפּוּרִים אֵין אֹמְרִים "מִזְמוֹר לַתּוֹדָה", תַּחֲנוּן וְ"אֲבִינוּ מִלְכָּנוּ".

חֲלָקַת לְעֻקָּח

לְאַחַר תּפִּילַת שַׁחֲרִית עוֹבֵר כָּל אֶחָד מִן הַמִּתְפַּלְלִים לִפְנֵי הַגַּבַּאי, הַמְּחַלֵּק לְכָל אֶחָד פְּרוּסַת עוֹגַת־דְּבֶשׁ ("לְעֻקָּח").

כְּבוֹד־קִדְשֵׁת אֲדָמוֹ"ר נְשִׂיא דוֹרְנוּ נִהַג לְחַלֵּק לְחֹסִידִים בְּכָל שָׁנָה "לְעֻקָּח" בְּדִלְת חֲדָרוֹ, וְאַחַל לְכָל אֶחָד "שָׁנָה טוֹבָה וּמִתּוֹקָה".

הַרְבֵּי הַרַי"צ אָמַר שֶׁזֶהוּ מִנְהַג עַתִּיק, הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הֵיזָה אֹמֵר "אֲנִי נוֹתֵן לָךְ 'לְעֻקָּח' – הַקִּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יִתֵּן לָךְ שָׁנָה טוֹבָה".

הַרְבֵּי הַרַש"ב הוֹסִיף: "שָׁנָה טוֹבָה וּמִתּוֹקָה".

כְּבוֹד־קִדְשֵׁת אֲדָמוֹ"ר נְשִׂיא דוֹרְנוּ בָּאֵר בְּאַחַת מִשִּׁיחּוֹתָיו הַקִּדוּשׁוֹת בְּעֵנֵן ה'לְעֻקָּח': "עֵנֵן זֶה הוּא שְׂבָאִים נִגְזָר עָלָיו חֶסֶד וְשָׁלוֹם שִׁיזְדַּקְק לְמִתְנַת בְּשֵׁר וְדָם, יֵצֵא יָדַי חוֹבְתוֹ בְּקַבְּלַת ה'לְעֻקָּח'".

סְעוּדַת יוֹם טוֹב

"כָּל הָאֹכֵל וְשׁוֹתָה בַּתְּשִׁיעֵי וּמִתְעַנֶּה בְּעֵשִׂירֵי, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִלּוּ הִתְעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעֵשִׂירֵי" (מִסְכֵּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה).

מִצְוָה לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּעֶרֶב יוֹם־הַכַּפּוּרִים וְאוֹכְלִים סְעוּדָה מְקַדֵּם יוֹתֵר בַּיּוֹם, בְּנוֹסָף עַל סְעוּדָה הַמְּפֻסָּקָת.

טוֹבִלִים אֵת פְּרוּסַת "הַמוֹצֵיא" בְּדְבֶשׁ (מַעֲשֶׂה רַב: כְּבוֹד־קִדְשֵׁת אֲדָמוֹ"ר נְשִׂיא דוֹרְנוּ הֵיזָה נוֹהֵג לְטַבֵּל אֵת פְּרוּסַת "הַמוֹצֵיא" גַּם בְּמִלַּח וְגַם בְּדְבֶשׁ).

מְהֵדָרִים לֶאֱכֹל דָּגִים בְּסְעוּדָה הַרְאשׁוֹנָה.

אֹכְלִים "קָרְעֵפְלָאֵד" (חֲתִיכוֹת בְּשָׂר מִבְּשָׁלוֹת, עֲטוּפוֹת בְּבֶצֶק מִשְׁלֵשׁ). וְהִסְבֵּה לְכֹד:
הַבְּשָׂר רוֹמְזו לְדִין וְהַבֶּצֶק הַמְכֻסָּה אוֹתוֹ רוֹמְזו לְרַחֲמִים. וּמְחַבְּרִים אוֹתָם יַחַד, לְמִזְג
וְלְהַמְתִּיק 'מִדַּת הַדִּין' עַל־יְדֵי 'מִדַּת הַרַחֲמִים'.

אֵין אֹכְלִים שׁוֹם, בִּיצִים אוֹ שְׁמֵשׁ בְּסֵעוּדָה הַשְּׁנִיָּה.

אֵין לְאָכַל בְּעֶרֶב יוֹם־הַכַּפּוּרִים אֲלָא מֵאֲכָלִים הַקָּלִים לְעִכּוֹל, כְּדֵי שְׁלֹא תִהְיֶה בְטָנוּ
מְלֵאָה וְלִבּוֹ גַם בְּתַפְלוֹת יוֹם־הַכַּפּוּרִים.

בְּקִשָּׁת מַחִילָה

"עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמִקּוֹם – יוֹם־הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ – אֵין
יוֹם־הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׂיִרְצֶה אֶת חִבְרוֹ" (מִסְכֵּת יוֹמָא).

מִשׁוּם כִּךָ מְפִיִּס כָּל אֶחָד אֶת חִבְרָיו וּמְבַקֵּשׁ אֶת סְלִיחָתָם, פֶּן וְאוֹלֵי חַטָּא כְּנֻגְדָם וְהוּא
לֹא יָדַע אוֹ שָׂכַח. וְאִם יֵשׁ בְּיָדוֹ מִן הַגָּזֶל – יַחְזֹר וּיְפִיִּס אֶת חִבְרוֹ עַד שְׂיִמְחַל לוֹ.

הָאִישׁ אֲשֶׁר מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מַחִילָה יִמְחַל בְּלֵב שְׁלֵם וְלֹא יִהְיֶה אַכְזָרִי.

וְאָמְרוּ חֲזו"ל: "כָּל הַמְעַבִּיר עַל מַדּוּתָיו – מְעַבְרִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו".

מְלָקוֹת

נוֹהֲגִים לְקַבֵּל לְפָנֵי תַּפְּלַת מִנְחָה 39 מְלָקוֹת, בְּרִצּוּעָה שֶׁל עוֹר – וְכָר לְמִלְקוֹת שֶׁהֵיוּ
מִכִּים אֶת עוֹבְרֵי הָעֵבֶרָה בְּזִמְן שֶׁסָּנְהֵדְרִין הִיתָה קִיָּמָה.

בְּשָׁעָה שְׁמֹלְקִים אוֹתוֹ מִתְּנוּדָה וְאוֹמֵר בְּלַחֲשׁ, (הַמְּלָקָה וְהַלּוֹקָה) אֶת הַפְּסוּק "וְהוּא
רַחוּם יַכְפֹּר עוֹוֹן" 3 פְּעָמִים.

טְבִילָה בַּמִּקְוָה

יֵשׁ נוֹהֲגִים לְטַבֵּל קֶדֶם תַּפְּלַת מִנְחָה, וַיֵּשׁ טוֹבְלִים אַחַר סֵעוּדָה הַמְּפָסְקָה. לְפִי מִנְהַג
חַב"ד טוֹבְלִים שְׁתֵּי פְּעָמִים וּבְכָל פֶּעַם 3 טְבִילוֹת כְּדֵי לְצַאֵת לְכָל הַדְּעוֹת, לְפָנֵי תַּפְּלַת
מִנְחָה כְּדֵי לְהַתְּנוּדוֹת בְּטְהָרָה, וְלְאַחַר סֵעוּדָה מְפָסְקָה – כְּדֵי שְׂיִהְיֶה סְמוּךְ לְיוֹם־הַכַּפּוּרִים.

תַּפְּלַת מִנְחָה

מִתַּפְּלִים בְּעוֹד הַיּוֹם גְּדוּל. בְּתַפְּלַת שְׁמוֹנָה־עֶשְׂרֵה מוֹסִיפִים "סֶדֶר וְדוּי", כְּשֶׁמְזַכְּרִים
אֶת הַחַטָּא מִכִּים בְּאַגְרוֹף עַל הַלֵּב.

סדר ודוי ונקא בתפלת המנחה: "לפי שאין יום הכפורים מכפר בלי תשובה והודוי הוא מעקר התשובה, ושמא יארע לו אסון בעת סעודה המפסקת בגלל האכילה, ולא יוכל להתודות ביום זה". (ימא)

סעודה מפסקת

מקדימים לאכל את הסעודה המפסקת:

טובלים פרוסת "המוציא" בדבש.

אוכלים מאכלים הנוחים לעכול.

לא אוכלים דגים בסעודה זו.

יש לגמור את הסעודה לפני שקיעת החמה. מנהגנו לצום 26 שעות (זאת אומרת 25 שעות מלאות ועוד קצת מהשעה ה-26), לכן יש להפסיק לאכל 26 שעות לפני צאת הכוכבים של מוצאי יום הכפורים.

כבוד החג

לאחר סעודה המפסקת לובשים הגברים (הנשואים לפחות שנה) את ה"קיטל" הלבן, אותו לובשים במושך כל יום הכפורים, ומתעטפים בטלית מבעוד יום כדי לברך על העטיפה (בלילה אין מברכים).

חולצים את נעלי העור.

ברכת הבנים

לפני היציאה לבית-הכנסת מברך ראש המשפחה את כל אחד ואחת מצאצאיו בברכת הבנים, הנאמרת בנסח ברכת הפהנים ("יברכה... שְלוֹם") וברכות נוספות.

כבוד-קדשת אדמו"ר הנה עולה על כמה לאחר תפלת המנחה ומשמיע לפני תלמידי התמימים את ברכתו – ברכת פהנים וחתימה וגמר חתימה טובה, להתעוררות תשובה אמתית.

א לעבעדיקע ליכט

כל אדם נשוי מדליק "נר חיים" – "א לעבעדיקע ליכט".

יום הכּפּוּרִים

כּל נְדָרִי

אָמְרוּ חַז"ל: "הַרְוָצָה שֶׁלֹּא יִתְקַיְמוּ נְדָרָיו כּל הַשָּׁנָה – יַעֲמֹד בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה וַיֹּאמֶר: כּל נְדָר שֶׁאֲנִי עֹתִיד לְגַדֵּר – יִהְיֶה בָטֹל". (מִסְכֵּת נְדָרִים)

נִהְיָ לֹאמֵר "כּל נְדָרִי" עִם כְּנִיסַת יוֹם הַכּפּוּרִים. מִכִּיּוֹן שִׁיּוֹם הַכּפּוּרִים הוּא יוֹם סְלִיחָה וּתְשׁוּבָה, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִטָּהֵר מֵעֲוֹנוֹתָיו בְּיוֹם זֶה וְאִם נְדָר אָדָם בְּמִשְׁךְ יְמֵי הַשָּׁנָה נְדָר וְהוּא זֹכֵרוֹ – תֵּיב לְקִיּוֹמוֹ. אִם לֹא קִיּוֹמוֹ, אֵין יוֹם הַכּפּוּרִים מְכַפֵּר עָלָיו וְאֵינוֹ פְּטוּר מִלְּקַיֵּם נְדָרוֹ.

גַּם אִם אֵינוֹ זֹכֵר אֶת נְדָרוֹ, וְכֵן אִם נְדָר לְקַיֵּם דִּבֶּר לְאַחַר יוֹם הַכּפּוּרִים וַיִּשְׁפַּח לְקִיּוֹמוֹ – יֵשׂא חֲטָאוֹ עַל שַׁעַת נְדָרוֹ (שֶׁהִיָּה לְפָנֵי יוֹם הַכּפּוּרִים), וְנִמְצָא שֶׁהִיָּה שְׂרוּי בְּחַטָּא נְדָרִים שֶׁאֵינוֹ מִתְּכַפֵּר בְּיוֹם הַכּפּוּרִים.

תּפִּלַּת עֲרֵבִית

"בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – בְּקוּל רֶם.

קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמַּטֵּה

"בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – בְּקוּל רֶם.

תּפִּלַּת שַׁחֲרִית

אֵין מְבָרְכִים בְּבִרְכוֹת הַשַּׁחַר "שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צְרָכָי" מִכִּיּוֹן שֶׁבִּרְכָה זוֹ מְבָרְכִים עַל נַעֲלִית נַעֲלִים, וּבְיוֹם הַכּפּוּרִים אֵין נוֹעֲלִים נַעֲלִים.

גַּם בְּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁאֹמְרִים קִדְּם הַתּפִּלָּה, אֹמְרִים "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד..." – בְּקוּל רֶם.

קְרִיאַת הַתּוֹרָה

קוֹרְאִים אֶת פְּרִשְׁת אַחֲרֵי-מוֹת, בְּהַ מְדַבֵּר עַל עֲבוֹדַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכּפּוּרִים.

מפְטִיר: קְרִבְנוֹת הַיּוֹם בְּפִרְשַׁת פְּנִיחַס.

הַפְּטִירָה: מִיִּשְׁעֵיהֶוּ ג'ז" – "וְאָמַר סוּלוּ סוּלוּ" – עַל הַצּוּם וְהַתְּשׁוּבָה.

הַזְכָּרַת נִשְׁמוֹת

"פֶּפֶר לְעַמּוּד יִשְׂרָאֵל" – אֱלוֹ הַחַיִּים, "אֲשֶׁר פָּדִיתָ" – אֱלוֹ הַמֵּתִים. מְלַמֵּד שֶׁהַמֵּתִים צָרִיכִים בְּפִרְהָ, וְכַפְרָתָם הִיא הַתְּפִלָּה וְהַצְדָּקָה שֶׁל הַחַיִּים שְׁעוֹשִׂים לְזִכּוֹת הַמֵּתִים. (סְפָרָא) אֹמְרִים תְּפִלַּת "יִזְכֹּר" לְעֵלוֹי־נִשְׁמוֹת הַנִּפְטָרִים. מִי שְׁאָבִיו וְאִמּוֹ חַיִּים – יוֹצֵא מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת בְּשַׁעַת הַזְכָּרַת נִשְׁמוֹת.

תְּפִלַּת מוֹסֵף

חֲזַרְתָּ הַשִּׁי"ץ שֶׁל תְּפִלַּת מוֹסֵף כּוֹלֶלֶת אֶת סֵדֶר הָעֲבוּדָה שֶׁל יוֹם־הַכְּפוּרִים, שְׁכַפְרַת יִשְׂרָאֵל הֵיחָדָשׁ תְּלוּיָה בְּעֲבוּדָה זוּ.

נוֹהֲגִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת אֶרְצָה (לְכַרְעַ עַל הַבְּרָכִים וְלִפְלֹעַ עַל הַפְּנִים) אַרְבַּע פְּעָמִים: (א) בְּתְפִלַּת "עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח", כְּשֶׁאֹמֵר הַחֲזָן "וְאֵנְחָנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים". (ב) כְּשֶׁאֹמֵר בְּסֵדֶר הָעֲבוּדָה: "וְהִכְהַנִּים וְהָעַם כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מִפְּרֹשׁ יוֹצֵא מִפִּי כִּהְיוּ גְדוֹל בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָה הָיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם".

בְּאֵם רְצַפַּת בֵּית־הַכְּנֶסֶת עֲשׂוּיָה מֵאַבְנִים, צָרִיךְ לְפָרֵשׁ מִפָּה אוֹ גֵּר, מִכִּיּוֹן שְׁאִסּוֹר לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל רְצַפַּת אֲבָן מַחוּץ לְמִקְדָּשׁ.

תְּפִלַּת מִנְחָה

קְרִיאַת הַתּוֹרָה: פְּרִשַׁת הָעֲרִיּוֹת שֶׁבְּסֵדֶר אַחֲרֵי־מוֹת.

הַפְּטִירָה: סֶפֶר יוֹנָה – כָּל הַסֶּפֶר.

בְּסֶפֶר יוֹנָה מְסַפֵּר עַל נִינּוּה, הָעִיר הַגְּדוֹלָה, שְׁאֹמֵר ה' לְהַחֲרִיבָהּ בְּחֻטְאֵיהָ הַרְבִּים. וְהוּא, בְּרוּךְ־הוּא, כִּבְיָכוֹל חָזַר בּוֹ מִמַּחְשַׁבְתּוֹ וְחָמַל עַל הָעִיר וְעַל יוֹשְׁבֵיהָ אַחֲרֵי שֶׁהֵם חָזְרוּ בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

וּמֵהֶם לּוֹמְדִים שֶׁלֹּא הַשֵּׁק וְהַתְּעֵנִית גּוֹרְמִים, אֲלָא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרְמִים. שְׁבוּ, בְּאִנְשֵׁי נִינּוּה לֹא נֶאֱמַר: "וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת שְׁקָם וְתַעֲנִיתָם", אֲלָא כִּד נֶאֱמַר: "וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הָרָעָה". (מִסְכַּת תַּעֲנִית)

תפלת נעילה

סמוך לשקיעת החמה מתחילים להתפלל תפלת 'נעילה' וממשיכים עד סיומו של היום.

בפשוט נקראת התפלה בשם 'נעילה' על-שם נעילת השערים לקראת סוף היום, אך מרבתינו נשיאינו מקבל, כי בזמן זה ננעלים כביכול הקדוש-ברוך-הוא ובני-ישראל לבדם, מבלי יכלת לאף מקטרג מבחוץ להכנס.

פותחים את ארון-הקדש בתחלת 'נעילה' ונשא פתוח במשך כל התפלה. אומרים "חתמנו" במקום "כתבנו".

אומרים "וחתם" במקום "וכתוב", "ונחתם" במקום "ונכתב".

לאחר תפלת 'נעילה' אומרים בקול רם את הפסוקים: "שמע ישראל..." – פעם אחת, "ברוך שם כבוד..." – שלש פעמים, "ה' הוא האלקים" – שבע פעמים.

באמצע הקדיש האחרון של תפלת 'נעילה' תוקעים בשופר תקיעה אחת ואומרים: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". לפני התקיעה מנגנים "מארש נפוליון" בשמחה, כי בטוחים שנמחלו כל עונותינו.

נגון זה מושר בבית-מדרשו של כבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו בהתלהבות גדולה במיוחד. הרבי נהג לעלות על כסאו (ובשנים מאחרות על במה מגבהת במיוחד), כסה את פניו בטליתו, וכשפגיו כלפי הקהל, נאם ועודד בשמחה עצומה את השירה הנרגשת והנלהבת.

תפלתו של הכפרי | ספור

נער כפרי אחד הזדמן ביום הקדוש – יום-כפור לבית-הכנסת. הנער שהיה בור ועם-הארץ ולא ידע צורת אות – היה יושב כל יום-הכפורים בבית-המדרש ולא התפלל, רק מקשיב ומסתכל בפני החזן באין אמר ודברים.

ההתרגשות הגדולה בבית-הכנסת הלכה ונגברה לקראת תפלת הנעילה של יום-הכפורים, ומששמע הנער את הצעקות והיללות – נשבר לבו בקרבו. ומשום שמפל קריאות העופות שבכפר היה קול התרנגול חביב עליו ביותר, נגש הנער לעבר ארון-הקדש וקרא בשעת אימה זו עם תפלת 'נעילה' בכל כוחו:

"קוֹ-קוֹ-רִיקוֹ... קוֹ-קוֹ-רִיקוֹ... ה' רַחֵם נָא!"

"קוֹ-קוֹ-רִיקוֹ... קוֹ-קוֹ-רִיקוֹ... ה' שְׁלַח יְשׁוּעָה!" - - -

קם רעש בבית המדרש ובקושו לגרשו בחרפה, אך הנער קרא בבכי מר: "גם אני יהודי ואלקיכם הוא גם שלי!"

בית-מדרשו של הבעל-שם-טוב גדוש ומלא. כלם מתכוננים בחיל וברעדה לתפלת 'נעילה', הבעל-שם-טוב מרבה בבכיות ובתחנונים יותר מהרגיל. הבינו כלם שהמצב חמור וכי יש קטרוג מן השמים, התאמצו אף הם בתפלות ובבכיות עצומות מעמק הלב. המתפללים בבית-ההנצחה והנשים בעזרת-הנשים בשמעים את זעקתם של הבעל-שם-טוב הקדוש ותלמידיו, נשבר לבם בקרבם ובכו אף הם בכי רב.

כשהגיע זמן תפלת ערבית והבעל-שם-טוב ותלמידיו עומדים עדין על עמדם, מתאמצים ומתחזקים בתפלתם, הבינו כלם שהמצב נורא, געו כלם בבכי מר והרעש הגיע לשיאו...

וממש באותו הזמן ארע המקרה של בן הכפר... ה"קוֹ-קוֹ-רִיקוֹ... רַחֵם נָא!..."

כעבר דקות אחדות נשמע קולם של הבעל-שם-טוב ותלמידיו הממהרים לסיים את התפלה. פגי הבעל-שם-טוב נהרו מגיל.

בסעודת מוצאי יום-הכפורים ספר הבעל-שם-טוב על הקטרוג שהיה על עדת ישראל, הרגז בשמים היה רב, ספנה אימה על כלם... ורק קריאתו התמימה של בן הכפר גרמה קורת-רוח למעלה ובטלה הקטרוגים מעל העדה.

במוצאי יום-הכפורים יוצאת בת-קול ואומרת:

"לך אכל בשמחה את לחמך

ושתה בלב טוב את יינך,

כי כבר רצה אלקים את מעשיך."

מה מְשַׁבֵּיעַ אֶת הַלֵּב? | ספור

באחת השנים, במוצאי יום-הכפורים עם תום תפילת ערבית, היה רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב נסער ופנה לחסידיו: "הביאו לי משהו שיִשְׁבִיעַ אֶת לְבִי!".

אצו חסידיו למלא את מבקשו. אחד הביא כוס תה, השני מגדנות ומיני מאפה, והשלישי הלך להכין סעודה במהירות.

משראה רבי לוי-יצחק את הנעשה, הביע את מורת-רוחו: "זה לא מְשַׁבֵּיעַ אֶת לְבִי!", אמר.

כשארשת של תמיהה על פניהם הטו חסידיו אֶזֶן לְשִׁמּוֹעַ מפי קדשו, מה בכל זאת יִשְׁבִיעַ אֶת לְבִי.

"הביאו נא מסכת סֵפֶה מִתְּלִמוּד-בְּבִלְי!", פנה אליהם.

עתה מושקבר הבינו מה באמת מְשַׁבֵּיעַ אֶת לְבִי, אצו למלא את מבקשו.

קבל רבי לוי-יצחק את הגמרא, נשק לה בחם, והחל ללמוד בחשק ובהתלהבות. חלפה שעה, חלפו שעות, וגם שלש ורבי לוי-יצחק עדין שקוע בלמודו.

כל האנשים כבר היו מזמן בבתיהם לאחר שהיטיבו את לבם במאכל ומשתה, ורבי לוי-יצחק עדין שקוע בלמודו וקולו מתנגן בערגה.

יודעים אתם ילדים יקרים, מתי אכל רבי לוי-יצחק? מתי הוא שבר את הצום?

ובכן, רבי לוי-יצחק שבר את הצום ונגש לאכל רק כשהחלה השמש להפציע, תוך כדי שהוא עורך סיום על מסכת סֵפֶה...

חג הסוכות

"בסוכת תשבּו שבַעַת יָמִים... לְמַעַן יָדַעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" – הֵם הָיוּ עֲנֵי־כְבוֹדוֹ, שֶׁהִקִּיפָם בָּהֶם לְצַל, לְבַל יֵכֶה בָּהֶם שָׁרֵב וְשִׁמְשׁוּ. וְדָגְמָא לְזֶה צָוֵנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכּוֹת הָעֲשׂוּיֹת לְצַל, כְּדֵי שְׁנַזְכִּיר גַּפְּלֹאוֹתֵינוּ וְנִרְאֹתֵינוּ.

וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְכַוֵּן בִּישִׁיבָתוֹ בַּסֻּכָּה שְׂיוֹשֵׁב בָּהּ, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁצִוָנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה, זְכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם.

וּמִצְוָה לְתַקֵּן הַסֻּכָּה וְלִבְנוֹתָהּ כְּלָה מִיַּד לְמַחֲרַת יוֹם־הַכַּפּוּרִים אַחֵר יִצְיָאָה מִבֵּית־הַקִּנְסֵת. מִצְוָה הַבָּאָה לִידּוֹ אֶל יַחְמִיצָנָהּ.

(שְׁלַחַן עֲרוּךְ אֲדָמוֹ"ר הַזָּקֵן, סִימָן תַּרְכ"ה)

בְּנֵית הַסֻּכָּה

הַסֻּכָּה צָרִיכָה לְעֲמוֹד תַּחַת כַּפַּת הַשָּׁמַיִם.

אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בְּמָקוֹם שֶׁיִּצְטַעַר אַחֲרֶיהָ מִהִשְׁיִיבָהּ בָּהּ, כְּגוֹן: מְקוֹם עִם רֵיחַ לֹא טוֹב, רוּחֹת, יַתּוּשִׁים וְכַדּוּמָה.

כָּל הַחֲמֻרִים כְּשֵׁרִים לְדַפְנוֹת, גַּם קִירוֹת הַבַּיִת וְאֵילָנוֹת מְחַבְּרִים.

דַּפְנוֹת הַסֻּכָּה צָרִיכִים לְהִיּוֹת חֲזָקִים כְּדֵי לְעֲמוֹד בְּמִשְׁבֵּד כָּל יְמֵי הַחֹג.

גְּבַהּ הַדַּפְנוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת לְפָחוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים וְלֹא יוֹתֵר מֵעֲשָׂרִים אַמָּה (9.4 מִטְרִים).

דַּפְנוֹת הַמְּגֻבְּהוֹת מִהַקְּרָקַע מַעַל לְשִׁלְשָׁה טְפָחִים – פְּסוּלִים.

תַּחֲלָה מְקִימִים אֶת הַדַּפְנוֹת וְלֵאחֵר מִכֵּן מְנִיחִים אֶת הַסֻּכָּה.

רְצוּי שְׁלִסְפָּה יִהְיוּ אַרְבַּע דַּפְנוֹת, בְּחֹסֶר בְּרָרָה דֵּי גַם בְּשִׁלְשָׁה דַּפְנוֹת. וּמְנַהֵג

חַב"ד לְהַדִּיר בְּאַרְבַּע דַּפְנוֹת.

עלים המתגבשים או נושרים מהר – פסולים לסיפוד אפלו בעודם רעננים.

דברי מאכל פסולים לסקה.

מרבם בסקה על-מנת שהצל יהיה ברב הספה. ומנהג חב"ד להרבות ביותר בסקה.

אין לחבר את הסקה לדפנות במסמרים או בחבלים.

ספת החג – דפנותיה, קשוטיה, סככה – יש בהם קדשת ספה ואסורים בשמוש אחר ובהנאה אחרת במשך כל ימי החג אפלו שנפלו מהספה.

אין מנהגנו בנוי ספה. ואמרו רבותינו נשיאנו, פי האדם היושב בספה הוא הנו "נוי הספה".

"בספות תשבנו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב)

פרוש המלה "תשבנו" הוא תדורו. כלומר, כדרך שאדם דר כל השנה בביתו, חייב הוא לדור בספה במשך ימי חג הספות.

אמרו חכמים: כל שבעת הימים עושה אדם ביתו ארעי וספתו קבע. כיצד? אוכל ושותה בה, לומד בה, משוחח ושוחה בה כל ימי ספות בין ביום ובין בלילה.

כל שבעת ימי הספות אסור לאכל מחוץ לספה ארוחות קבע. כלומר: ארוחה שיש בה לחם או דברי מאכל אחרים. המהדרים מקפידים לאכל אפלו אכילה ארעית בספה. וכן מנהגנו.

בכל ארוחת קבע בספה מברכים "לישב בספה" אחרי ברפת "המוציא" או "מזונות".

שכח לברך "לישב בספה" ונזכר באמצע הסעודה או אפלו לאחר שגמר אכילתו – צריך לברך, מכיון שגם הישיבה שיושב בספה אחר-כך היא מצוה.

נשים פטורות ממצות ספה.

על הספה להיות נקיה ללא שאריות כלי מטבח או מזון.

מנהגנו להשתדל לזכות במצות ספה את אחינו בני-ישראל שאין להם ספה משלהם. למטרה זו מסתובבות ספות נידות ומזכים בהן אנשים במצות ספה בימי חול-המועד.

ארבעת המינים

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל".

(ויקרא כג,מ)

"פרי עץ הדר" הוא אתרוג, שטעם עצו ופריו שונה, ושיהיה נאה והדר בתארו ובגדולו. "כפת תמרים" זה לולב, הגדל על אילן של תמרים. "וענף עץ עבת" זה הדס. "וערבי נחל" האמור בתורה הוא מין ערבה ידוע הנקרא פן, על-שם עליו המושוכים וחקקים פנחל.

דיני האתרוג

צבעו הטבעי של האתרוג הבשל הוא צהוב, וכשהוא ירק מאוה, עדן הוא פרי בסר – ופסול, התחיל להצהיב קצת – פשר.

צריך שיהיה האתרוג נקי מכל פתם, בלי שום נקב או סדק ושלא תתקלף הקלפה.

אתרוג היבש – פסול.

נפל העקץ או הפטם – פסול, אבל אם לא היה פטם מלכתחלה, דהינו שנפל מעצמו במהלך גדילתו פשהיה עוד מחבר לעץ – פשר.

צורת האתרוג כמגדל, הינו: רחב מלמטה וצר למעלה.

דיני הלולב

לולב צריך להיות ישר, לא כפוף ולא יבש. ושכל עליו יהיו צמודים לשדרה.

יש להקפיד שעלי הלולב הגדלים תאומים יהיו מחברים ולא מפרדים. במיוחד בעלה

האמצעי שהוא מרבו הלולב. עלה זה אם הוא נפרד – פסול, אפלו אם מתחלת גדולו היה העלה ללא תאום – פסול.

ארך הלולב (השדרה) לפחות 32 ס"מ.

צריך להקפיד שארך שדרת הלולב גבוהה לפחות בשמונה ס"מ מגבה ההדסים והערבות.

לולב שנקטם ראשו – פסול.

לולב מדקל הפגרי (דומה ללולב) – פסול.

דיני ההדס

ההדס צריך להיות ירק ורענן בכל ארפו. יבש – פסול.
על ההדס להיות מושלש. הינו: שהעלים גדלים בו בשלושות ויוצאים מטבעת אחת שנה.

נקטם ראשו – פסול.

ארך ההדס לפחות 24 ס"מ.

דיני הערבה

הערבה הכשרה, היא הערבה אשר גדלה בדרך כלל בנחלים. צריך להיות לה קנה אדם ועלים ארפים ומשוכים כנחל.
עלי הערבה צריכים להיות ירקים ולחים.
נשרו ממנה רב העלים – פסולה. ערבה יבשה – פסולה.
ארך הערבה לפחות 24 ס"מ.

מצות נטילת לולב

בשנה זו, שיום ראשון של חג הסוכות חל בשבת, נוטלים את הלולב רק החל מהיום השני.

משכימים ומקדימים לקים מצות לולב ואין אוכלים לפנייה. את הלולב נוטלים ביד ימין פשאליו מאגדים הערבות וההדסים, מרימים אותם כנגד החזה פששדרת הלולב כנגד פניו.

מברכים בעמידה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת לולב".

נוטלים ביד שמאל את האתרוג, ומצמידים אותו ללולב.

מנענעים את כלם לארבע רוחות השמים.

בפעם הראשונה שנוטלים לולב מברכים גם ברכת "שהחינו".

הרוצה לטל לולב של חברו, מבקש ממנו שיתן לו את ארבעת המינים במתנה, והנותן יתנה עמו שזוהי "מתנה על-מנת להחזיר".

אמרו רבותינו:

כידוע, כל אחד מארבעת המינים שונה מרעהו. לאתרוג יש גם טעם וגם ריח. הוא מזכיר לנו את האנשים בעם-ישראל שיש בהם גם תורה וגם מעשים טובים.

ללולב יש רק טעם (התמרים) ואין לו ריח. הוא מזכיר לנו את אותם היהודים שאמנם אין הם עושים מעשים טובים, אך הם לומדים תורה.

ההדס לעומת זאת, יש לו רק ריח. והוא מזכיר לנו את אותם יהודים שרק עוסקים במעשים טובים, ולא עוסקים בתורה.

הערבה, אין לה לא טעם ולא ריח. והיא כמובן מזכירה את אותם אנשים שלצערנו אין בהם לא תורה ולא מצוות.

ומה אומרת לנו התורה?

דוקא כשכל המינים הללו אגודים יחדו, אפשר לקיים את המצוה. אם יחסר אחד מהם, אפלו ערבה, כבר לא נוכל לקיים את מצוות ארבעת המינים לרצון לפני ה'.

הקדוש-ברוך-הוא רוצה שכל המינים של כלל ישראל יהיו אגודים יחדו, ורק כך כלל ישראל משלם.

עוד רומזים ארבעת המינים לכל גוף האדם: האתרוג דומה ללב, ושרדת הלולב לעמוד השדרה של האדם. עלי ההדס נראים כעינים ועלי הערבה כשפתיה הפה.

בשעת נטילת הלולב אנו מגביהים את כל גופנו ומתחייבים לעבד את ה' בכל גופנו – "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך".

ה'אשפיזין' בראי החסידות

כתוב בזהר הקדוש שבשבועת ימי חג הסוכות באים לספח "אשפיזין עילאין" ("אורחים נעלים" בשפה הארמית) – שבועה צדיקים: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד. (ובמקום אחר בזהר הקדוש מופיע גם שמו של שלמה המלך יחד עם האשפיזין.)

הם באים כלם יחדו אך בכל יום יש את האשפיזיא העקרי העומד בראש:

ביום הראשון – אברהם אבינו, ביום השני – יצחק אבינו, ביום השלישי – יעקב אבינו, ביום הרביעי – משה רבנו, ביום החמישי – אהרן הכהן, ביום השישי – יוסף הצדיק, ביום השביעי – דוד המלך.

בנוסף על האשפיזין שנתבארו בזהר הקדוש, ישנם גם אשפיזין של נשיאי החסידות: ביום הראשון – הבעל-שם-טוב, ביום השני – המגיד ממזריטש, ביום השלישי – כבוד-קדשת אדמו"ר הזקן, ביום הרביעי – כבוד-קדשת אדמו"ר האמצעי, ביום החמישי – כבוד-קדשת אדמו"ר הצמח-צדק, ביום השישי – כבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש, ביום השביעי – כבוד-קדשת אדמו"ר הרש"ב, בשמיני-עצרת ובשמחת-תורה – כבוד-קדשת אדמו"ר הרי"צ וכבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו.

ה'אשפיזין' הם אורחים. הרמב"ם פותב שאם אדם אינו משמח עניים ואמללים בבשר ונין, אף אם הוא עצמו שיש ושמח כראוי ביום-טוב אין זו שמחת מצוה. שמחת מצוה היא רק כאשר יש אורחים על שלחנו.

מכאן מבינים אנו את הדגש המיוחד בחג הסוכות לענין האשפיזין. הרי חג הסוכות הוא חג השמחה. תוספת של שמחה ביום-טוב הנה מתבטאת גם על-ידי הכנסת האורחים.

עתה נבוא לבאר מעט את הקשר בין האשפיזין השונים, אבות האמה ורועי החסידות.

ביום הראשון: אברהם אבינו והבעל-שם-טוב

הנקדה המשתפת בין אברהם אבינו לבעל-שם-טוב היא: הפצת האור האלקי. אברהם אבינו הנה הולך ומפרסם את שמו הגדול של הקדוש-ברוך-הוא בכל העולם. ומגיר את המון העם להכניסם תחת כנפי הקדוש-ברוך-הוא. גם הבעל-שם-טוב עוזר את אור היהדות בנקודות שאיש לא חשב עליהן, והפיץ את אור החסידות בעולם.

ביום השני: יצחק אבינו והרב המגיד ממזריטש

הנקדה המשתפת בין יצחק אבינו למגיד ממזריטש היא: עבדת היות שניהם במקום אחד ללא נדידה כלל.

יצחק אבינו לא יצא מארץ-ישראל, וכמוהו גם הרב המגיד לא עזב את מקומו ונסע למקום אחר, אלא תלמידיו באו אליו לשמע את דברי תורתו. פוחם היה בזה שלמרות שלא יצאו ממקומם, הם הצליחו לפעל מחוץ למקומם בענינים קדושים.

ביום השלישי: יעקב אבינו וכבוד-קדשת אדמו"ר הזקן

הנקדה המשותפת בין יעקב אבינו לכבוד-קדשת אדמו"ר הזקן היא: "תורה". על יעקב אבינו מספר בתורה שהיה "יושב אהלים" – אהלי שם ועבר – ולמד תורה. האדמו"ר הצמח-צדק באר שאהלי-שם הפונה לתורה שבכתב, ואהלי-עבר הפונה לתורה שבעל-פה. האדמו"ר הזקן נקרא בפי כל "בעל התניא והשלחן-ערוך", כמרמז בשמו "שניאור" שני-אור – שני אורות: האור בתורת הנגלה – השלחן-ערוך, והאור בתורת הנסתר – התניא.

ביום הרביעי: משה רבנו וכבוד-קדשת אדמו"ר האמצעי

הנקדה המשותפת בין משה רבנו לכבוד-קדשת אדמו"ר האמצעי אף היא: "תורה". משה רבנו מסר את נפשו על התורה, והיא נקראת על שמו. משה רבנו למד את כלל ישראל את פרטי המצוות שנאמרו בסיני, גם את התורה שבעל-פה שאין לה סוף. האדמו"ר האמצעי זכה לבאר ולהרחיב את תורת החסידות שהיתה אז בנקודות כלליות בלבד, והרחיבה עד להבנה והשגה.

ביום החמישי: אהרן הכהן וכבוד-קדשת אדמו"ר הצמח-צדק

הנקדה המשותפת בין אהרן הכהן לכבוד-קדשת אדמו"ר הצמח-צדק היא: "אהבת ישראל ואחדות ישראל".

אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. אהרן הכהן היה מוסר את נפשו למען השקנת שלום בין יהודים וצין במדה זו של "השלום". כבוד-קדשת אדמו"ר הצמח-צדק היה זה שהצליח להסיר את המחלוקות בעם היהודי, והביאו למצב של אחדות ושתוף-פעלה בין כל החוגים בישראל.

ביום השישי: יוסף הצדיק וכבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש

הנקדה המשותפת בין יוסף הצדיק לכבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש היא: "הרחבה והתנשאות".

אצל יוסף מצינו שיצא מבית האסורים למלוכה. דהינו אפלו שהיה במצב פה נחות משם עלה לגדלה בבת-אחת ונעשה מלך. האדמו"ר מהר"ש חדש שאפלו בגלות כשנמצאים במצב שפל, צריכה להיות ההנהגה במצב של התרחבות והתנשאות – "לכתחלה אריבער", כלומר מלכתחלה לבחור בדרך העליונה. והיה הוא עצמו דגמה לכה, שכאשר היה עומד על הפרק נושא שנוגע אודות בני ישראל אצל הממשלה, היתה הנהגתו בתקוף ובלי פשרות.

ביום השביעי: דוד המלך וכבוד קדשת אדמו"ר הרש"ב

הנקדה המשתפת בין דוד המלך לכבוד קדשת אדמו"ר הרש"ב היא: "המלכות והכתר".

דוד המלך הוא זה שהקדוש-ברוך הוא הבטיח לו שלא תפסק המלכות מזרעו, וגם המלך המשיח הוא מבית דוד. האדמו"ר הרש"ב הקים את ישיבת "תומכי תמימים" שתלמידיה הם "חילי בית דוד". הוא הטיל עליהם את השליחות לצאת ל"מלחמת בית דוד", דהינו להביא בכוחם ובמעשיהם את משיח צדקנו, ולהלחם עם המתנגדים לכה.

שמחת בית השואבה

בזמן שבית המקדש היה קיים, היו מביאים יין לנסף על המזבח לכל קרבן עולה או שלמים שהיו מקריבים. ולא היה בכל השנה נסף, אלא של יין בלבד. חוץ מבשבעת ימי חג הסוכות כשהיו מקריבים על המזבח את קרבן עולת תמיד של שחר, היו מנסכים עמו על המזבח שני נסכים: נסף אחד של יין ונסף אחד של מים.

אמרו חז"ל: "בחג הסוכות גדונים על המים, לפיכך אמר הקדוש-ברוך-הוא: "נסכו לפני מים כדי שתתברכו במים".

שמחה זו שהיו שמחים על נסוף המים היתה גדולה מפל שמחה אחרת! והעסק שנעשה בנסוף המים היה גדול מפל עבודה אחרת שהיתה במקדש. בכל ערב מערבי חג הסוכות היו עושים שמחה גדולה וקראו לה: "שמחת בית השואבה" – על-שם שאיבת המים.

אמרו חז"ל: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה – לא ראה שמחה מימיו".

וכיצד היו עושים? במוצאי יום-טוב הראשון של חג ירדו לעזרת-נשים ומתקנים שם תקון גדול. ומהו התקון הגדול? שהיו נותנים זיזים של ברזל במקומות העשויים לכה

בחומת העזרה, ונותנים לוחות-עץ על הזיזים, ועושים שם שלש גזוזטראות גדולות שמקיפות את עזרת הנשים ועזרת-ישראל מדרום, ממזרח ומצפון שיהיו נשים יושבות על הגזוזטראות מלמעלה והאנשים למטה בעזרה, כדי שלא יבואו לקלות-ראש.

ומנורות של זהב היו שם, נתונות בקרקע העזרה וגבוהות חמשים אמה (ויש אומרים מאה אמה). וארבעה ספלים של זהב בראש כל מנורה, שבהם נותנים את השמן והפתילים להדלקה. וארבעה סלמות היו קבועים לכל מנורה, סלם לספל.

פרחי כהנה היו עולים בסלמות ובידיהם פדים של שלשה לגים שמן ומטילים את השמן שבפדים לתוך הספלים, ונותנים בהם פתילות עבות כדי שיהיה אורם גדול ומאיר למרחוק. את הפתילות היו עושים מבלאי בגדי הכהנה. וכשהיו מדליקים את המנורות – לא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה מאור בית-השואבה, והיו נשים יכולות לברר חטים לאור בית-השואבה.

החליל מכה לפניהם, ומנגנים בכנור ובמצלתיים וכל אחד בכלי-שיר שהוא יודע, ומי שיודע לשיר בפיו – שר בפיו, וזקני סנהדרין היו מרקדים לפני העם ב'אבוקות של אור' בידיהם. ושמחה זו היו עושים אותה גדולי חכמי ישראל, וכל העם והנשים באים לראות ולשמע.

לא שאיבת מים בלבד היתה שם, אלא משם היו שואבים שמחה, ישע ופדות לנפש מכל מצוקותיו. אמרו עליו על יונה הנביא, שלא זכה לרוח-הקדש אלא מאותה שמחה.

הוֹשַׁעְנָא רַבָּה

בשִׁשִּׁת יְמֵי חַג הַסְּפֹת הַרְאִשׁוֹנִים, כָּל הַעַם מְקִיפִים אֶת הַבֵּימָה – וְאֶתְרוּגִיָּהֶם וְלוֹבְיָהֶם בִּיְדֵיהֶם. הַקֶּפֶה אַחַת בְּכָל יוֹם, בְּאֲמִירַת הַנֶּסֶח שֶׁל "הוֹשַׁעְנָא". בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְקִיפִים אֶת הַבֵּימָה שְׁבַע פְּעָמִים.

מִנְהַג זֶה הוּא זָכָר לְמִקְדָּשׁ: בְּשִׁשִּׁת יְמֵי חַג הַרְאִשׁוֹנִים הָיוּ הַכֹּהֲנִים מְקִיפִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּהִלָּל וּבְשִׂמְחָה פַּעַם אַחַת בְּכָל יוֹם, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי – הַנִּקְרָא "הוֹשַׁעְנָא רַבָּה" וְ"יוֹם חֲבוּט עֲרֵבָה" – הִקִּיפוּ שְׁבַע פְּעָמִים.

"מִצְוֹת עֲרֵבָה בֵּיצֵד? מְקוֹם הֵיךָ לְמַטָּה מִירוּשָׁלַיִם וְנִקְרָא מוֹצָא, יוֹרְדִים לְשָׁם וּמְלַקְטִים מוֹשֵׁם מִרְבִּיזוֹת שֶׁל עֲרֵבָה (=עֲרֵבוֹת גְּדוֹלוֹת מְאוּד), וּבְאִין וְזוֹקְפִים אוֹתָן בְּצַדֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְרֹאשֵׁיהֶן כְּפוּפִים עַל-גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. בְּכָל יוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת וְאוֹמְרִים "אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא, אֲנֵא ה' הַצְּלִיחָה נָא" (רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא") וְאוֹתוֹ יוֹם (הוֹשַׁעְנָא רַבָּה) מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים".

(מִשְׁנָה סָבָה)

חֲגֵי זְכָרִיָּה וּמְלֹאכֵי תִקְנֵנוּ מִנְהַג שֶׁל עֲרֵבָה גַם בְּכָל מְקוֹם (לֹא רַק בְּמִקְדָּשׁ) שִׁיְהִיוּ נוֹטְלִים עֲרֵבָה בַּיּוֹם הַאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, וּמִיְחָדִים בָּהּ תִּפְלָה עַל הַמַּיִם וְהַבְּרָכָה לְכָל הַשָּׁנָה, וְחוֹבְטִים בְּקַרְקַע. וּמִדּוּעַ בְּהוֹשַׁעְנָא-רַבָּה? לְפִי שֶׁהָעֲרֵבָה גְּדֹלָה עַל הַמַּיִם וְאֵז גְּדוֹנִים עַל הַמַּיִם.

(סֵפֶר הַרוֹקַח)

אוֹמְרִים דְּבָרֵי רְצוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁיְבָרַךְ עֲלֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה בְּגִשְׁמֵי בְּרָכָה, בְּטָלְלִים טוֹבִים וּבְמֵי-תְהוֹם שִׁיעֵלוּ לְהַשְׁקוֹת אֶת הָאָדָמָה. דְּבָרֵי רְצוּי וְתִפְלָה אֵלוּ שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים בְּהַקְּפַת הַבֵּימָה נִקְרָאִים "הוֹשַׁעְנֹת". לְפִי שֶׁתִּבְּת "הוֹשַׁעְנָא" (שֶׁהִיא צְרוּף שֶׁל שְׂתֵי תִבּוֹת "הוֹשַׁע נָא") חוֹזֶרֶת וְנִשְׁנֵית עַל כָּל פְּסוּק וּפְסוּק מִתִּפְלוֹת הַהַקְּפָה סָבִיב הַבֵּימָה.

בְּהוֹשַׁעְנָא-רַבָּה, הוּא זְמַן גְּמַר הַחֲתוּם שֶׁל הַדִּין הַמִּתְחִיל בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה. בְּתַחֲלַת הַדִּין – בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה וְיוֹם-הַכְּפּוּרִים, עוֹבְרִים לְפָנָיו כָּל בְּאֵי עוֹלָם כְּבִגְי־מְרוֹן וְנִסְקָרִים כָּל אֶחָד

לעצמו, ובחג הספות נדון העולם בכללותו על המים. ויום השביעי של חג, הוא יום הושענא-רבה, הוא יום החתום האחרון של הדין הזה. ולפי שחיי האדם תלויים במים, והכל הולך אחר החתום, לכן דומה הושענא-רבה במקצת ליום-הכפורים, ומרבים בו בתפלה ובתשובה כעין יום-הכפורים, ועלשו הוא בקו השמחה.

"אמר הקדוש-ברוך-הוא לאברהם: אם אין פפרה לבניך בראש-השנה – תהא ביום-הכפורים. ואם לאו – תהא הושענא-רבה".

(מטה משה)

הושענא רבה – הלכה למעשה

מן התורה לא נבדל יום הושענא-רבה משאר ימי החג – והלכותיו כהלכות שאר ימי חול-המועד – אך נהגו ישראל בכל הדורות מנהגים מיוחדים ליום זה:

נוהגים להיות ערים כל הלילה ואומרים "תקון ליל הושענא רבה" שבו קוראים משנה-תורה (ספר דברים) ואחר חצות הלילה אומרים בצבור את ספר תהלים.

כבוד-קדשת אדמו"ר נשיא דורנו חדש את המנהג שגבאי בית-הכנסת מחלקים לצבור תפוח בדבש.

בתפלת שחרית, קדם הלל, מסירים את שני הקשרים העליונים שעל שדרת הלולב, על-מנת להגביר את שכשוך העלים זה בזה בזמן אמירת ההלל.

מוציאים את ספרי התורה מהארון ומקיפים את הבימה שבע פעמים עם הלולב והאתרוג, באמירת הושענאות של כל הימים הקודמים. ומוסיפים "סדר הושענאות" של הושענא-רבה, עד "קול מבשר מבשר ואומר". מסיימים באמירת "הושיעה את עמך... עד העולם, למען דעת... אין עוד", ומחזירים את ספרי התורה אל הארון.

לוקחים חמש ערבות כשרות ומאגדות יחד וחובטים אותן על הרצפה חמש פעמים (לערבות אלו קוראים גם "הושענאות" על-שם תפלות הושענאות שביום זה).

אחר-כך שמים את הערבות במקום שלא יבואו לידי בזיון. יש ששמים אותן מעל לארון-הקדש.

נוהגים לאכל סעודה ביום (בלי קדוש) וטובלים את פרוסת "המוציא" בדבש.

נוהגים לאכל "קרעפלאך" כמו בערב יום-הכפורים.

שְׁמִינֵי עֶצְרַת וְשִׁמְחַת תּוֹרָה

שְׁמִינֵי-עֶצְרַת הוּא חַג בְּפָנֵי עֶצְמוֹ – וְאֵינוֹ חֵלֶק מִחַג הַסִּכּוֹת אֲלָא סְמוּדָּ לֹא בְּלִבָּד. וְנִקְרָא 'שְׁמִינֵי עֶצְרַת' עַל-שֵׁם הַפְּתוּב "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינֵי עֶצְרַת תִּהְיֶה לָכֶם". וְהוּא יוֹם הַשְּׁמִינֵי – מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת.

בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל, שִׁמְחַת-תּוֹרָה וְשְׁמִינֵי-עֶצְרַת הֵם בְּאוֹתוֹ יוֹם. אֲכָל בְּחוּץ-לְאֶרֶץ, שִׁמְחַת-תּוֹרָה הוּא מְמַחֶרֶת שְׁמִינֵי-עֶצְרַת.

בְּתַפִּילַת מוֹסֵף שֶׁל שְׁמִינֵי-עֶצְרַת מִתְּפִלָּה 'תְּפִילַת גִּשְׁם' וּמִתְּחִילִים לֹמַר: "מֹשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגִּשְׁם".

שִׁמְחַת-תּוֹרָה הִיא שִׁמְחָה לְגִמְרוֹה שֶׁל תּוֹרָה. בַּיּוֹם זֶה קוֹרְאִים פְּרִשְׁת 'וְזוֹאת הַבְּרָכָה' וּבְזֶה מְסִימִים אֶת כָּל הַתּוֹרָה. וּמִתְּכַיֵּין הַתְּחִלָּה לְהַשְׁלֵמָה וְקוֹרְאִים אֶת סֵדֶר הַבְּרִיאָה בְּפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית עַד "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם". אֶת פְּסוּקֵי "וַיְכַלּוּ" אוֹמֵר כָּל הַצְּבוּר יַחַד בְּקוֹל רֶם, וְאַחֲרֵי-כֵן מְשַׁלְּמִים הַבַּעַל-קוֹרָא.

בְּלֵיל שִׁמְחַת-תּוֹרָה וּבַיּוֹמוֹ עוֹשִׂים 'הַקְּפוֹת' עִם סִפְרֵי הַתּוֹרָה סָבִיב בַּיְמַת הַקְּרִיאָה. וְרוֹקְדִים בְּשִׁמְחָה רַבָּה עִם סִפְרֵי הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהֵם סְגוּרִים. שֶׁכֵּן כָּל יְהוּדֵי שִׁיבָא אֶל הַתּוֹרָה מִבְּלֵי הַבַּט לְמַעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ בַּיַּדֵּי הַתּוֹרָה. וְנוֹהֲגִים שֶׁקֹּדֶם הַ'הַקְּפוֹת' מִתְּוַעְדִּים בְּשִׁמְחָה וּמְקַבְּלִים הַחֲלָטוֹת טוֹבוֹת שֶׁעֵינֵינָם הוֹסְפָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבְפֶרֶט בְּפִנְיֵימִיּוֹת הַתּוֹרָה.

בְּחוּץ-לְאֶרֶץ עוֹשִׂים 'הַקְּפוֹת' גַּם בְּלֵיל שְׁמִינֵי-עֶצְרַת. וּבְאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל הַתְּחִלָּה הַמִּנְהֵג לַעֲשׂוֹת 'הַקְּפוֹת שְׁנִיּוֹת' בְּמוֹצָאֵי שִׁמְחַת-תּוֹרָה, שֶׁהוּא לַיִל שִׁמְחַת-תּוֹרָה בְּחוּץ-לְאֶרֶץ. וּבְזֶה מִתְּבַטֵּא הַקְּשֶׁר שֶׁבֵּין יְהוּדֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וְיְהוּדֵי חוּץ-לְאֶרֶץ, עַל-יַדֵּי הַתּוֹרָה וְשִׁמְחָתָהּ.

מִשְׁמַחַת-תּוֹרָה שׁוֹאֲבִים שִׁמְחָה לְכָל הַשָּׁנָה בְּלָהּ.

שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית

היסוד להנהגה טובה בכל השנה

רבותינו נשיאינו אמרו: "פפי שאדם מתנצב בשבת בראשית, כך ילך כל השנה".

שבת זו היא שבת מברכים חדש מרחשון.

אומרים את כל התהלים בהשקמה, ואחר התפלה מתועדים.

"ויעקב הלך לדרפו!"

במוצאי שבת בראשית נוהגים להקריז: "ויעקב הלך לדרפו!".

לאחר שצברנו פוח של קדשה בימי אלול ותשרי, יוצאים אל ימות החלין שבהם צריך "לפרק את החבילות" ולהשתמש באוצרות שצברנו כדי לעבד את הקדוש ברוך הוא כדבצי במשך השנה.

אתרוג של בית המקדש

מעשה בגאון הנודע רבי זלמן ב"ר"ן לעוי זצ"ל הנקרא ר' נחומ'ס, שפעם בא אליו אחד מבני עדתו במוצאי יום-הקפורים כדי להראות לו את האתרוג שקנה, אתרוג שהיה מהדר בכל המעלות, אלא שהיה חסר בו משהו.

אותה שנה חל יום ראשון של חג הסוכות בשבת.

כאשר אמר לו רבי זלמן שיש פסול חסר באתרוג, תמה האיש: "וכי מה בכך? והרי בשנה הזאת חל יום ראשון של סוכות בשבת, ואם-כן הרי בין כך ובין כך אין מברכים על האתרוג, ועל-פי ההלכה 'חסר' – פשר".

נודעו רבי זלמן בחרדת-קדש, ונער בו: "האם אינך מאמין בביאת המשיח? וכי אינך מחכה ומצפה לו שיבוא היום? הרי אנו מאמינים ובטוחים פי בעוד רגע קט יבנה בית-המקדש, ונזכה אז עם כל בית-ישראל לברך בבית-המקדש על הלולב והאתרוג גם ביום הראשון של החג, אפלו חל בשבת, והרי במקרה כזה אתרוגך יהיה פסול לברך עליו... ולא עוד, אלא אף בשאר ימי החג יהיה החסר פסול במקדש, הואיל והחייב מן התורה בבית-המקדש הוא בכל שבעת הימים!"...

